

Л.В.ШАУЛЬСЬКА, Д.В.РАЙКО, В.Г.ДЮЖЕВ, І.В.ДОЛИНА
МОНІТОРИНГ КОМЕРЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНИХ
БІЗНЕС-СТРУКТУР

В статті доведено, що принципи моніторингу комерційного потенціалу інтелектуальних технологій мають одну спільну властивість – системність, тобто, не дивлячись на високу важливість кожного окремого фактору (показника), економічний моніторинг розглядає їх тільки в певній сукупності (системі). Крім того, розгляд окремих чинників комерційного потенціалу може призвести до певного перекосу результуючого показника, так як кожний показник має свій ранг, свою ступінь впливу на кінцевий результат, що, безперечно, слід також враховувати. Виходячи з цих посилок, пропонуємо до системи традиційних принципів моніторингу додати ще, на наш погляд, два надзвичайно важливих принципи: принцип системності і принцип інтеграції. Обґрунтовано, що моніторинг комерційного потенціалу інтелектуальних технологій повинен проводитися з урахуванням певних вимог, сутність яких відтворюється в пропонуваній в статті принципах моніторингу комерційного потенціалу: принцип організації; принцип ідентичності; принцип цілеспрямованості; принцип точності; принцип деталізації; принцип інтеграції; принцип цілеспрямованості; принцип об'єктивності; принцип ефективності результатів моніторингу. Розроблено організаційна система моніторингу комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур для забезпечення стійкості його розвитку і функціонування передбачає наступні заходи на промисловому підприємстві: визначення складу підрозділів, що беруть участь у здійсненні моніторингу комерційного потенціалу; підготовка фахівців, відповідальних за моніторинг, методологію та методи аналізу інформації, отриманої від підрозділів; проведення роботи та зустрічей з керівниками зацікавлених підрозділів для надання їм допомоги в організації роботи зі створення та функціонування системи моніторингу; визначення джерел вихідної інформації; систематизація, обробка та інтерпретація отриманих показників; розробка стратегії сталого інтелектуально-інноваційного розвитку підприємства; регулярне коригування поточних управлінських рішень в сфері комерціалізації інтелектуально-інноваційних технологій. Застосування розроблених інструментів забезпечення сталого розвитку підприємства на основі формування та використання системи моніторингу інноваційного потенціалу на практиці дає можливість обґрунтовано переглянути стратегічні орієнтири підприємства щодо впровадження інновацій та отримати економічний ефект, виражений у сталому розвитку підприємства, зміцненні його позицій на ринку, підвищенні ефективності його функціонування.

Ключові слова: комерційний потенціал, моніторинг, бізнес-структури, комерціалізація, інноваційні технології

L.V. SHAULSKA, D.V. RAIKO, V.G. DYUZHEV, I.V. DOLYNA
MONITORING OF THE COMMERCIAL POTENTIAL OF INTELLECTUAL AND INNOVATIVE
BUSINESS STRUCTURES

The article proves that the principles of monitoring the commercial potential of intellectual technologies have one common property - systematicity, that is, despite the high importance of each individual factor (indicator), economic monitoring considers them only in a certain aggregate (system). In addition, the consideration of individual factors of commercial potential may lead to a certain distortion of the resulting indicator, since each indicator has its own rank, its own degree of influence on the final result, which, of course, should also be taken into account. Based on these premises, we propose to add two more, in our opinion, extremely important principles to the system of traditional monitoring principles: the principle of systematicity and the principle of integration. It is substantiated that the monitoring of the commercial potential of intellectual technologies should be carried out taking into account certain requirements, the essence of which is reproduced in the principles of commercial potential monitoring proposed in the article: the principle of organization; the principle of identity; the principle of purposefulness; principle of accuracy; principle of detailing; principle of integration; the principle of purposefulness; the principle of objectivity; the principle of effectiveness of monitoring results. An organizational system for monitoring the commercial potential of intellectual-innovative business structures has been developed to ensure the sustainability of its development and functioning. It provides for the following measures at the industrial enterprise: determination of the composition of units participating in the monitoring of commercial potential; training of specialists responsible for monitoring, methodology and methods of analysis of information received from units; carrying out work and meetings with heads of interested units to provide them with assistance in organizing work on the creation and functioning of the monitoring system; identification of sources of source information; systematization, processing and interpretation of the obtained indicators; development of a strategy for sustainable intellectual and innovative development of the enterprise; regular adjustment of current management decisions in the field of commercialization of intellectual and innovative technologies. The application of the developed tools for ensuring the sustainable development of the enterprise based on the formation and use of the innovative potential monitoring system in practice makes it possible to reasonably revise the strategic orientations of the enterprise regarding the implementation of innovations and obtain an economic effect expressed in the sustainable development of the enterprise, strengthening its position on the market, increasing the efficiency of its functioning.

Keywords: commercial potential, monitoring, business structures, commercialization, innovative technologies

Вступ. Фахівцям інноваційних відділів та співробітникам технологічних підприємств кожного дня людям спадає на думку кілька різних ідей, але багато з цих ідей, незважаючи на те, що вони часом є інтригуючими та новими, не зовсім практичні, тому що їх часто неможливо в даний час реалізувати на практиці, або вони безпосередньо не відповідають існуючим потребам ринку, або їх неможливо реалізувати економічно ефективним способом, або їх просто неможливо реалізувати взагалі.

Проблемам моніторингу комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур в цей час приділяється особлива увага. Націоналізація багатьох показників інноваційної діяльності, створення національної, галузевої, регіональної та корпоративної статистичних баз даних, визначення джерел даних та методології їх ведення, обліку, розрахунку та споживання є пріоритетом державної політики, особливо в умовах кризи, коли підприємства потребують вдосконалення ефективності виробництва, підвищення конкурентоспроможності та впровадження ефективних

форм господарювання в управлінні виробництвом. Важлива роль в реалізації цього завдання відводиться моніторингу стану комерційного потенціалу підприємств, оскільки він є одним з найбільш ефективних методів діагностики виробничо-господарської та комерційної діяльності підприємств. Аналітичні матеріали, підготовлені в процесі моніторингу, допомагають здійснити всебічний аналіз і прогноз фінансового стану підприємства і, тим самим, отримати реальну оцінку можливостей підприємства. В Україні збір інформації та аналіз стану розвитку інтелектуально-інноваційного підприємництва та бізнес-клімату здійснюється переважно за даними міжнародних рейтингових агентств, які відображають показники тільки на національному рівні, а також на підставі результатів ринкових обстежень, які є однією з форм статистичних спостережень. Але як процес постійного моніторингу, з метою виявлення відповідності розвитку інтелектуально-інноваційного підприємництва поставленим завданням, він практично не проводиться ні на національному, ні на галузевому, ні на регіональному, ні на корпоративному рівнях.

Аналіз літератури. Останнім часом було розроблено декілька моделей для визначення комерційного потенціалу технології. Ці моделі оцінюють низку факторів, які впливають на успішну комерціалізацію технології. Разом з тим, принципова проблема, включаючи синтез окремих аспектів, їх кількісну оцінку та обчислення загального комерційного потенціалу технології, залишилася без відповіді. У попередніх дослідженнях [1-24] розглядався більш проактивний підхід, за допомогою якого можна прогнозувати рівень успішності комерціалізації технології в процесі виконання науково-дослідних робіт. Така модель прогнозування дозволить визначити найкращий сценарій для певної технології, яка буде відповідати конкретному суб'єкту передачі та отримувачу [4, 18]. У цьому дослідженні представлено метод, який допомагає особам, які приймають рішення, вибрати ті технології на ранній стадії, які мають потенціал для успішної передачі на ринок. Для прогнозування конкретної комбінації пропонується методологія, заснована на експертній оцінці. Через властиву неоднозначність комерційного потенціалу в цьому дослідженні використовується нечітка логіка для вимірювання та кількісної оцінки комерційного потенціалу технології-кандидата для розробки. Науковці Глізнуца М.Ю. [8] та Косенко А.В. [14] зазначають, що основною метою моніторингу комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур є своєчасне виявлення тенденцій фінансово-матеріального стану промислового підприємства та оцінка перспектив його розвитку. Ткачова Н.П. [12] і Товажнянський В.Л. [19] виділяють основні завдання моніторингу комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур: визначення основних фінансових показників компанії за певний період і їх тенденцій; аналіз і оцінка отриманих результатів; оцінка ефективності фінансової політики компанії; своєчасне виявлення та аналіз негативних тенденцій у фінансовому стані підприємства, оцінка

фінансових ризиків підприємства; запобігання кризовим ситуаціям; прогнозування діяльності компанії; обґрунтування рекомендацій і пропозицій щодо поліпшення фінансової стійкості підприємства, виявлення резервів. З позиції Марчук Л.С. [11] і Кобелевої Т.О. [15] моніторинг комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур, оцінка їх платоспроможності є необхідною умовою реалізації державної політики, спрямованої на запобігання банкрутству організацій (підприємств), на фінансове оздоровлення та реструктуризацію неплатоспроможності. За словами Борзенко В.І. [5, с.432] поняття «моніторинг» значно ширше, ніж поняття «аналіз». Моніторинг включає в себе аналіз, як один з основних етапів його проведення. На думку Коціскі Д. [20] моніторинг комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур – це система безперервного моніторингу інтелектуально-інноваційної діяльності, що включає оперативний збір інформації, аналіз ключових комерційних показників та прийняття за результатами аналізу управлінських рішень превентивного характеру і профілактичного характеру. Інші автори вважають, що моніторинг комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур є найважливішим інструментом антикризового управління підприємством і нагально потребує свого подальшого дослідження та розвитку.

Метою дослідження є розвиток теоретико-методичних положень моніторингу комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур в реальному секторі української економіки та визначення його принципів, структури та порядку проведення.

Результати дослідження. Сучасне управління інноваційною діяльністю промислових підприємств будуватиметься на основі системного підходу, згідно з яким бізнес сприймається як «система із зворотним зв'язком». Постійно функціонує зворотний зв'язок у системі управління сприймається як моніторинг процесу функціонування системи. У практичній діяльності підприємств та організацій, що розвивають інноваційну направленість свого виробництва, як правило, моніторинг відсутній, що є досить популярною проблемою. Він обмежується проведенням контролю звітів про стан інноваційно-інвестиційного потенціалу. Дана проблема дозволяє акцентувати увагу на актуальності розгляду використання моніторингу, який реалізує своєрідну ефективну комплексну систему оперативного спостереження за станом сфери науки, інновацій, патентів і в цілому інноваційних напрямків на підприємстві. Зокрема, механізм економічного моніторингу практично не використовується для потреб управління станом комерційного потенціалу інтелектуальних технологій, виявлення часових моментів його зростання та падіння, визначення найбільш сприятливих часових відрізків для виходу на ринок інтелектуальних технологій, прийняття управлінських рішень щодо сфери їх використання та інше. Для кожного з цих напрямків і кожної з стадій поточного стану конкретної інтелектуальної технології характерно своє сполучення факторів та показників, що визначають

особливості і параметри перспективних тенденцій, їх відносну значущість, ієрархію їх взаємодії одного з одним.

Комерційний потенціал у літературі означає «можливість комерціалізації потенційної технології» та/або «ймовірність успішної комерціалізації». Визначення комерційного потенціалу технології та його моніторинг є необхідною передумовою для визначення успішних стратегій комерціалізації інтелектуально-інноваційних технологій. Існує багато методичних рекомендацій для такого визначення. Зазвичай для визначення комерційного потенціалу технології слід оцінити сильні та слабкі сторони, а також можливості та обмеження, пов'язані з її комерційним використанням.

Пропонуємо визначати комерційний потенціал як можливість комерціалізації нової технології, яка приходить на заміну існуючій. Кожна нова технологія, щоб вийти на ринок, повинна успішно зарекомендувати себе в постійно мінливому та непередбачуваному бізнес-середовищі. Визначення комерційного потенціалу технології є необхідною передумовою для визначення успішних стратегій комерціалізації. Комерційний потенціал можна визначити різними методами. Проведене дослідження зосереджене на розвитку моніторингової складової для вимірювання комерційного потенціалу технології-кандидата на ранній стадії розробки інноваційної технології до того, як витратити час і зусилля, на основі програми стратегічної оцінки технології. На основі цієї програми можна стверджувати, що для комерціалізації кожна нова технологія потребує для себе низки характеристик, які передбачається розбити на деякі виміри, а ці виміри розбити на певні індекси, які в певній мірі характеризують кожний вимір.

На наш погляд, принципи моніторингу комерційного потенціалу інтелектуальних технологій мають одну спільну властивість – системність, тобто, не дивлячись на високу важливість кожного окремого фактору (показника), економічний моніторинг розглядає їх тільки в певній сукупності (системі). Крім того, розгляд окремих чинників комерційного потенціалу може призвести до певного перекосу результуючого показника, так як кожний показник має свій ранг, свою ступінь впливу на кінцевий результат, що, безперечно, слід також враховувати. Виходячи з цих посилок, пропонуємо до системи традиційних принципів моніторингу додати ще, на наш погляд, два надзвичайно важливих принципи: принцип системності і принцип інтеграції. Проведення моніторингу передбачає систематичний збір цільової інформації, її відповідну обробку і приведення до стану споживання з метою покращення процесу прийняття управлінських рішень в сфері інноваційної діяльності. На наш погляд, найбільш важливим в цьому сенсі є отримання зворотного зв'язку в цьому процесі, що передбачає чіткість визначення задач і цілей моніторингу та об'єктивність його результатів.

Виходячи з цього, моніторинг комерційного потенціалу інтелектуальних технологій повинен проводитися з урахуванням певних вимог, сутність яких,

на нашу думку, і викладена в пропонованих принципах моніторингу комерційного потенціалу ІТ:

- принцип організації моніторингу визначається єдністю системи підприємства як об'єкта спостереження. Реалізація цього принципу вимагає підпорядкування і обумовленості всіх досліджень загальним економічним процесам на підприємстві, перетворення не окремих сторін, а підприємства в цілому як системи;

- принцип системності і безперервності, тобто необхідність максимального використання системи спостереження за станом комерційного потенціалу;

- принцип ідентичності, згідно з яким між спостережуваним об'єктом і системою моніторингу повинна бути певна тотожність;

- принцип цілеспрямованості, тобто спрямованість всієї системи моніторингу на вирішення конкретних завдань;

- принцип точності, тобто визначеності інформації та її використання для потреб моніторингу;

- принцип деталізації;

- принцип інтеграції;

- принцип цілеспрямованості, тобто спрямованість всієї системи моніторингу на вирішення конкретних завдань;

- принцип об'єктивності, тобто забезпечення об'єктивного порівняння інформації за обсягом, якістю, термінами і методами отримання;

- принцип ефективності результатів моніторингу, тобто можливість практичного використання отриманих масивів інформації.

Застосування пропонованих принципів моніторингу комерційного потенціалу технологій на практиці дозволяє обґрунтовано переглянути стратегічні орієнтири діяльності промислового підприємства по впровадженню інновацій і отримати економічний ефект, що виражається в стійкому розвитку підприємства, зміцненню його позицій на ринку, підвищенню ефективності функціонування. Моніторинг комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур реалізується як система моніторингу динаміки впливу науково-технічних факторів і переслідує наступні цілі системи моніторингу:

- організація спостереження, отримання достовірної, своєчасної та об'єктивної інформації про сталість розвитку підприємства та організації інноваційних процесів, використання в ньому об'єктів інтелектуальної власності;

- оцінка ефективності використання матеріальних та фінансових ресурсів, виділених на інтенсифікацію інтелектуально-інноваційної діяльності бізнес-структури;

- оцінка і системний аналіз отриманої комерційної та науково-технічної інформації, виявлення причин, що визначають характер протікання науково-технічних процесів;

- прогностична оцінка розвитку інтелектуально-інноваційної діяльності підприємства в короткостроковій, середньостроковій і довгостроковій перспективі (вибір сценарію розвитку);

- підготовка рекомендацій, спрямованих на подолання негативу та підтримку позитивних тенденцій розвитку,

невисокої ефективності реалізації комерційного потенціалу;

- підвищення ефективності управління комерційним та інтелектуальним потенціалом бізнес-структури;

- надання в установленому порядку загальнодержавним, галузевим та регіональним органам влади, а також іншим зацікавленим сторонам інформації, отриманої під час проведення моніторингу комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур.

Організація системи моніторингу комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур для забезпечення стійкості його розвитку і функціонування передбачає наступні заходи на промисловому підприємстві:

- визначення складу підрозділів, що беруть участь у здійсненні моніторингу комерційного потенціалу;

- підготовка фахівців, відповідальних за моніторинг, методологію та методи аналізу інформації, отриманої від підрозділів;

- проведення роботи та зустрічей з керівниками підрозділів для надання їм допомоги в організації роботи зі створення та функціонування моніторингу;

- визначення джерел вихідної інформації;

- систематизація, обробка та інтерпретація отриманих показників;

- розробка стратегії сталого інтелектуально-інноваційного розвитку підприємства;

- регулярне коригування поточних управлінських рішень в сфері комерціалізації технологій.

З метою забезпечення сталого розвитку бізнес-структури пропонується проводити моніторинг його комерційного потенціалу з використанням декількох стадій, принципова сутність яких представлена на рис.1.

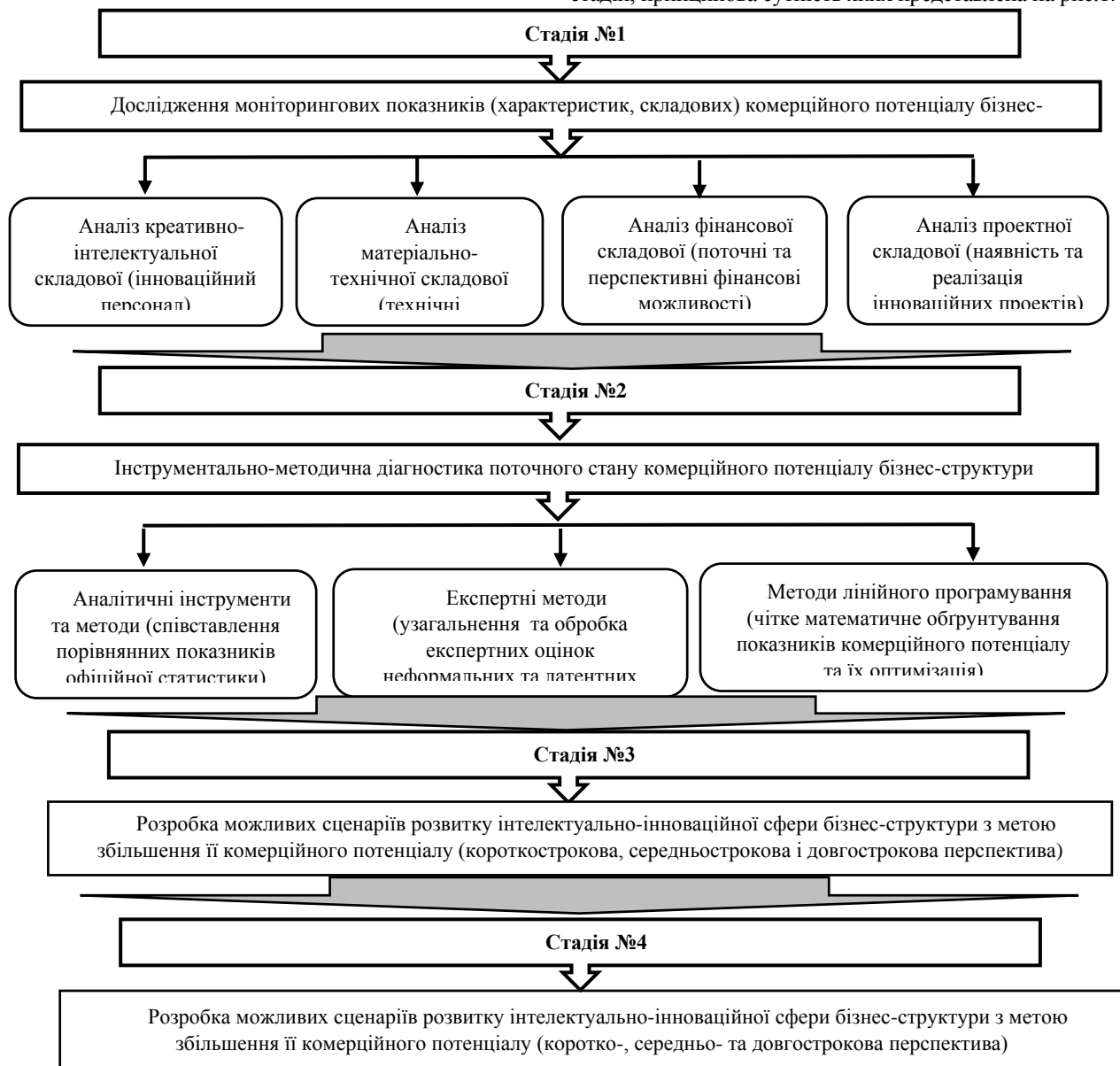

Рисунок 1 – Послідовність та зміст стадій моніторингу комерційного потенціалу бізнес-структур в реальному секторі української економіки

Джерело: сформовано авторами з використанням [2, 5, 7, 21]

Для більш повного моніторингу бізнес-процесів комерціалізації інтелектуальної власності потрібне своєчасне виявлення кризових ситуацій в економіці, зовнішній державний моніторинг інтелектуально-інноваційної діяльності підприємств. Наразі наша держава здійснює лише певний контроль за процедурою банкрутства неплатоспроможних підприємств та станом використання коштів інноваційних фондів.

В сучасних умовах проблема комерційного неуспіху промислових підприємств є дуже актуальною, тому необхідно впроваджувати системи моніторингу бізнес-процесів комерціалізації інтелектуальної власності цих підприємств, які могли б служити показниками успішності їх діяльності, відображати ступінь привабливості для інвесторів, бути внутрішнім стимулом розвитку самих підприємств.

У зв'язку з чим, основними функціями моніторингу бізнес-процесів комерціалізації інтелектуальної власності підприємства повинні бути:

- аналітична функція, яка передбачає на основі постійного моніторингу об'єкта аналіз стану його інтелектуально-інноваційної діяльності, що включає в себе вимірювання реальних результатів і їх співвіднесення з поставленими цілями, нормативами і нормами;

- діагностична функція, під якою мається на увазі інтерпретація отриманих результатів, що дозволяє об'єктивно оцінити результати аналізу об'єкта моніторингу бізнес-процесів комерціалізації інтелектуальної власності;

- функція прогнозування, полягає в розробці довгострокових змін комерційного та інноваційно-інтелектуального стану підприємства;

- організаційно-управлінські функції, використання яких передбачає передбачають наявність контролю за станом об'єкта моніторингу бізнес-процесів комерціалізації інтелектуальної власності та підготовку рекомендацій щодо прийняття коригувальних і випереджувальних управлінських рішень.

З точки зору показників рентабельності найбільш важливим показником є відношення суми чистого прибутку до власного капіталу, оскільки показує, наскільки ефективно використовується вкладений в підприємство акціонерний капітал. Також в достатній мірі важливим є показник рентабельності активів (ресурсо-продуктивність), який характеризує інтенсивність використання активів промислового підприємства для виробництва інноваційно-інтелектуальної продукції.

Для моніторингу фінансового стану стратегічних підприємств на державному рівні пропонується наступна система показників:

- ступінь платоспроможності за поточними зобов'язаннями;
- коефіцієнт поточної ліквідності;
- співвідношення боргових і пайових коштів;
- коефіцієнт забезпеченості власними коштами;
- коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами;

- рентабельність активів;
- рентабельність власного капіталу.

З метою виявлення проблем у функціонуванні систем і причин їх виникнення очевидна необхідність моніторингу бізнес-процесів комерціалізації інтелектуальної власності підприємств. Проведений аналіз і отримані результати показали, що основна увага інноваційного менеджменту підприємств повинен бути спрямований на збільшення операційного і чистого прибутку даної бізнес-структури.

На основі прогнозних показників обсягів виробництва і рентабельності промислових підприємств авторами сформульовані висновки і рекомендації щодо вдосконалення моніторингу діяльності українських промислових підприємств, що сприяють створенню умов для збалансованої, екологічно орієнтованої стратегії зростання, розуміння факторів, що сприяють економічному розвитку, з належним урахуванням проблем сталого інноваційного розвитку, економічного та соціального добробуту.

Отримані результати дослідження свідчать про те, що моніторингу бізнес-процесів комерціалізації інтелектуальної власності промислових підприємств та їх інноваційної діяльності має особливе значення для майбутнього розвитку галузі.

Запропонована система показників моніторингу бізнес-процесів комерціалізації інтелектуальної власності стратегічних компаній, яка має здійснюватися на державному рівні, дозволить знизити ризик неплатоспроможності, банкрутства цих компаній, а головне – ризик негативного впливу погіршення комерційного та інтелектуально-інноваційного стану стратегічних підприємств на економіку країни в цілому. У зв'язку з цим моніторингу бізнес-процесів комерціалізації інтелектуальної власності стратегічних компаній сприятиме своєчасному виявленню ознак значних відхилень від нормального економічного розвитку і, тим самим, надасть реальну можливість уряду та керівництву бізнес-структур вживати необхідних заходів щодо запобігання появи та розвитку кризових ситуацій.

Висновки. При практичному проведенні моніторингу бізнес-процесів комерціалізації інтелектуальної власності стратегічних компаній, аналізується велика кількість різноманітних економічних і фінансових показників, частина з яких є і визначає діяльність компаній і галузі в цілому. Доступ до інших показників вимагає максимальної прозорості управління підприємством. Аналіз сукупності використовуваних показників, які складаються на основі обмеженого набору формальних показників, не може дати повної картини ситуації підприємства. Також існує ряд критеріїв, які складно або навіть неможливо охопити за допомогою кількісних показників. Ці неформальні критерії можуть істотно вплинути на оцінку ефективності управління підприємством.

В даний час існуюча теорія моніторингу не в повній мірі і недостатньо адекватно відображає особливості його розвитку на сучасному етапі, в тому числі і його

роль в процесі управління інтелектуально-інноваційною діяльністю промислового підприємства. Результати дослідження, представлені в даній статті, свідчать про наявність зворотного зв'язку, інформаційної, інструментальної та організаційної підтримки в системі моніторингу бізнес-процесів комерціалізації інтелектуальної власності стратегічних компаній. Також слід зазначити реалізацію його координуючих та інтегруючих функцій, які реалізуються в процесі управління. Необхідність інтеграції управлінських функцій обумовлена необхідністю їх оперативної адаптації, а також забезпечення ефективного функціонування промислових підприємств в сучасних умовах.

Зазначимо також, що в умовах цифрової трансформації змінюється спосіб контролю інтелектуально-інноваційних процесів на промисловому підприємстві. Взаємодія ІТ-технологій і бізнесу стає все тісніше - необхідно контролювати технологічні, інноваційні, інтелектуальні і бізнес-процеси одночасно. Універсальні системи моніторингу організують єдиний пункт збору даних різного типу з різних джерел і сповіщають про події, які повинні підтримувати:

- багатofункціональність - доступ до моніторингу широкого спектру параметрів;
- інтеграцію - підтримка багатьох протоколів і технологій збору даних;
- звітність - гнучка система звітності з різним рівнем деталізації;
- комунікація - ефективні способи доставки актуальних сповіщень про важливі події в ході виробничо-комерційної діяльності підприємства.

Таким чином, система моніторингу бізнес-процесів комерціалізації інтелектуальної власності стратегічних компаній - це взаємодія процесів обліку, планування, контролю, регулювання та аналізу з урахуванням пріоритетних напрямків і цілей інтелектуально-інноваційного розвитку промислового підприємства, за використанням інструментальної, методичної, організаційної та інформаційної підтримки.

Список літератури

1. Перерва П.Г., Шаульська Л.В., Кобелева Т.О. Формування та використання системи моніторингу підприємницьких ризиків як запорука сталого розвитку бізнес-структур. *Економіка і організація управління*. № 1 (49), 2023. С.45-56.
2. Колосова Т.В. Моніторинг інноваційного потенціалу як інструмент забезпечення сталого розвитку підприємства // *Економіка та ефективна організація виробництва*. - 2011.- №14.- С.40-45.
3. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Методичні засади моніторингу показників енергетичної безпеки в діяльності бізнес-структур // *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. Харків: 3 (181). 2023. С. 33-42. doi: 10.20998/2313-8890.2023.03.04. URL: <http://eee.khpi.edu.ua/>
4. Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Формування системи моніторингу підприємницької діяльності підприємства // *Економіка: реалії часу*. Науковий журнал. - 2023. - № 1 (65). - С. 5-11. DOI: 10.15276/ETR.01.2023.1. DOI: 10.5281/zenodo.7924256.
5. Перерва П.Г. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник / П.Г.Перерва, В.І.Борзенко, Т.О.Кобелева; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків: Планета-Прінт, 2019. 1002 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/41572>

6. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: *Знання*, 2009. 1070 с.
7. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Управління маркетингом інноваційної продукції на засадах життєвого циклу товару // *НТУ «ХПІ» (економічні науки)*. : зб. наук. пр. Харків : НТУ «ХПІ», 2016. № 28 (1200). С. 26-30.
8. Глізнуца М.Ю., Перерва П.Г. Бенчмаркінг як метод оцінювання інтелектуального потенціалу регіонів // *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2015. № 4. С. 11-19.
9. Кравчук А.В., Перерва П.Г. Ефективність як економічна категорія // *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки)* : зб. наук. пр. Харків : НТУ «ХПІ», 2018. № 15 (1291). С. 137-143.
10. Перерва П.Г. Економіко-організаційні засади інноваційної та інвестиційної діяльності підприємства // *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки)* : зб. наук. пр. Харків : НТУ «ХПІ», 2017. № 45 (1266). С.51-55.
11. Марчук Л.С., Перерва П.Г. Інтелектуальний потенціал як економічна категорія // *НТУ «ХПІ» (економічні науки)* : зб. наук. пр. Харків : НТУ «ХПІ», 2018. № 15 (1291). С. 53-63.
12. Ткачова Н.П., Перерва П.Г. Розвиток методів аналізу фактичного стану конкурентних переваг підприємства // *Економіка розвитку*. 2011. № 4 (60). С. 116-120.
13. Tkachev M.M., Kobieliava T.O., Pererva P.G. (2016) Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // *Scientific bulletin of Polissia*. № 4 (8), ч. 2. С. 240-246.
14. Kosenko A.V., Tkachev M.M., Kobieliav V.M., Pererva P.G. (2018) Innovative compliance of technology to combat corruption // *Innovative management: theoretical, methodical, and applied grounds* / S.M. Iliashenko, W.Strielkowski (eds.). 1st edition. Prague: Prague Institute for Qualification Enhancement. P.285-295.
15. Kobieliava T.O., Tkachov M.M., Tkachova N.P., Pererva P.G. (2017) Modeling the marketing characteristics of market capacity for electrical automation // *Marketing and Management of Innovations*. №4. С.67-74.
16. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer / P.G.Pererva. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
17. Compliance program of an industrial enterprise. Tutorial. (2019) / [P.G Pererva et al.] // Edited by prof. P.G.Pererva, prof. Gy.Kocziszky, prof. M.Somosi Veres. Kharkov-Miskolc: NTU «KhPI». 689 p.
18. Tkachov M.M., Kobieliava T.O., Pererva P.G. (2016) Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // *Scientific bulletin of Polissia*. № 4 (8). P. 27-35.
19. Tovazhnyanskiy V., Kobleva T., Gladenko I., Pererva P. (2010) Antikrizisnyy monitoring of finansovo-ekonomicheskikh indexes of work of enterprise // *Business Studies*. Volume 7.- Numer 2. Miskolc Press. S. 171-183.
20. Kocziszky György Compliance risk in the enterprise / G.Kocziszky, M.Veress Somosi, T.O.Kobieliava // Стратегія інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність «Форвард-2017»: тр. 8-ї Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. студ. та молодих вчених, 27 грудня 2017 р. / ред.: П.Г. Перерва, С.М. Строчков, О.М. Гуцан. – Харків: НТУ «ХПІ», 2017. – С. 54-57.
21. Kosenko O., Tkachov M., Pererva P. (2015) Economic problems of Intellectual Property // *9-th international scientific conference "Balance and Challenges"*. Miskolc-Lillafüred. 2015.- S. 113-124.
22. Nagy S., Pererva P., Maslak M. (2018) Organization of Marketing activities on the Intrapreneurship // *MIND JOURNAL // Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna*. № 5.
23. Kosenko A., Pererva P. (2015) The rank estimate of the commercial potential of intellectual technologies // *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky* / Ed. Dr. h.c. M.Varchola. Kosice (Slovakia). Volume 3, No.3. P.83-91.
24. Кобелева Т.О. Електротехнічна галузь України: сучасний стан та перспективи розвитку // *Вісник НТУ «ХПІ»* : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес і ефективність виробництва. Харків : НТУ «ХПІ». 2011. № 26. С. 34-43. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/14228>

References (transliterated)

1. Pererva P.G., Shaulska L.V., Kobieliava T.O. Formuvannya ta vykorystannya systemy monitorynhu pidpryemnyts'kykh ryzkyviv yak zaporuka staloho rozvytku biznes-struktur [Formation and use of a system for monitoring business risks as a guarantee of sustainable development of business structures]. *Економіка і orhanizatsiya upravlinnya*. № 1 (49), 2023. S.45-56.
2. Kolosova T.V. Monitorynh innovatsiynoho potentsialu yak instrument zabezpechennya staloho rozvytku pidpryemstva [Monitoring of innovation potential as a tool for ensuring the sustainable development of the enterprise] // *Економіка та efektyvna orhanizatsiya vyrobnytstva*. -

- 2011.- №14.- S.40-45.
3. Kobieliava T.O., Pererva P.G. Metodichni zasady monitorynhu pokaznykiv enerhetychnoyi bezpeky v diyalnosti biznes-struktur [Methodical principles of monitoring energy security indicators in the activities of business structures] // Enerhozberezhennya. Enerhetyka. Enerhoaudyt. Kharkiv: 3 (181). 2023. S. 33-42. doi: 10.20998/2313-8890.2023.03.04. URL: <http://eee.khpi.edu.ua/>
 4. Pererva P.G., Kobieliava T.O. Formuvannya systemy monitorynhu pidpryyemnytskoyi diyalnosti pidpryyemstva [Formation of a system for monitoring the enterprise's entrepreneurial activity] // Ekonomika: realiyi chasu. Naukovyy zhurnal. – 2023. – № 1 (65). – S. 5-11. DOI: 10.15276/ETR.01.2023.1. DOI: 10.5281/zenodo.7924256.
 5. Pererva P.G. (2019) Intelektualna vlasnist: mahisterskyy kurs : pidruchnyk [Intellectual property: masters course: textbook] / red.: P.G.Pererva, V.I.Borzenko, T.O.Kobieliava; Nats. tekhn. un-t "Kharkiv. politekhn. in-t". – Kharkiv : Planeta-Print. 1002 s. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/41572>
 6. Starostina A.O. Marketynh: teoriya, svitovyy dosvid, ukraïnska praktyka: pidruch [Marketing: theory, world experience, Ukrainian practice: under the leadership]. K.: Znannya, 2009. 1070 s.
 7. Kobyelyeva T.O., Pererva P.G. Upravlinnya marketynhom innovatsiynoyi produktsiyi na zasadakh zhytlyevoho tsykladu tovaru [Management of marketing of innovative products on the basis of the product life cycle] // *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu "KhPI" (ekonomichni nauky)*. : zb. nauk. pr. Kharkiv. : NTU «KhPI», 2016. № 28 (1200). S. 26-30.
 8. Gliznitsa M.Yu., Pererva P.G., Benchmarkinh yak metod otsynuyannya intelektualnoho potentsialu rehioniv [Benchmarking as a method of assessing the intellectual potential of the regions] // *Marketynh i menedzhment innovatsiy*. 2015. № 4. S. 11-19.
 9. Kravchuk A.V., Pererva P.G. Efektyvnist yak ekonomichna katehoriya [Efficiency as an economic category] // *Visnyk NTU "KhPI" (ekonomichni nauky)* : zb. nauk. pr. [Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" : Sb. sciences Ave]. Kharkiv : NTU "KhPI", 2018. № 15 (1291). S. 137-143.
 10. Pererva P.G. Ekonomiko-orhanizatsiyni zasady innovatsiynoyi ta investytsiynoyi diyalnosti pidpryyemstva [Economic and organizational principles of innovative and investment activity of the enterprise] // *Visnyk NTU "KhPI" (ekonomichni nauky)* : zb. nauk. pr. Kharkiv : NTU "KhPI", 2017. № 45 (1266). S.51-55.
 11. Marchuk L.S., Pererva P.G. Intelektualnyy potentsial yak ekonomichna katehoriya [Intellectual potential as an economic category] // *Visnyk NTU "KhPI" (ekonomichni nauky)* : zb. nauk. pr. Kharkiv : NTU "KhPI", 2018. № 15 (1291). C. 53-63.
 12. Tkachova NP, Pererva P.G. Rozvytok metodiv analizu faktychnoho stanu konkurentnykh perevah pidpryyemstva [Development of methods of analysis of the actual state of competitive advantages of the enterprise] // *Economics of development*. 2011. № 4 (60). pp. 116-120.
 13. Tkachev M.M., Kobieliava T.O., Pererva P.G. (2016) Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // *Scientific bulletin of Polissia*. № 4 (8), ч. 2. С. 240-246.
 14. Kosenko A.V., Tkachev M.M., Kobieliav V.M., Pererva P.G. (2018) Innovative compliance of technology to combat corruption // *Innovative management: theoretical, methodical, and applied grounds* / S.M. Illiashenko, W.Strielkowski (eds.). 1st edition. Prague: Prague Institute for Qualification Enhancement. P.285-295.
 15. Kobieliava T.O., Tkachov M.M., Tkachova N.P., Pererva P.G. (2017) Modeling the marketing characteristics of market capacity for electrical automation // *Marketing and Management of Innovations*. №4. С.67-74.
 16. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer / P.G.Pererva. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
 17. Compliance program of an industrial enterprise. Tutorial. (2019) / [P.G Pererva et al.] // Edited by prof. P.G.Pererva, prof. Gy.Kocziszky, prof. M.Somosi Veres. Kharkov-Miskolc: NTU "KhPI". 689 p.
 18. Tkachov M.M., Kobieliava T.O., Pererva P.G. (2016) Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // *Scientific bulletin of Polissia*. № 4 (8). P. 27-35.
 19. Tovazhnyanskiy V., Kobleva T., Gladenko I., Pererva P. (2010) Antikrizisnyy monitoring of finansovo-ekonomicheskikh indexes of work of enterprise // *Business Studies*. Volume 7.- Numer 2. Miskolc Press. S. 171-183.
 20. Kocziszky György Compliance risk in the enterprise / G.Kocziszky, M.Veress Somosi, T.O.Kobieliava // Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність «Форвард-2017»: тр. 8-ї Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. студ. та молодих вчених, 27 грудня 2017 р. / ред.: П.Г. Перерва, Є.М. Строков, О.М. Гуцан. – Харків: НТУ "ХП", 2017. – С. 54-57.
 21. Kosenko O., Tkachov M., Pererva P. (2015) Economic problems of Intellectual Property // 9-th international scientific conference "Balance and Challenges". Miskolc-Lillafüred. 2015.- S. 113-124.
 22. Nagy S., Pererva P., Maslak M. (2018) Organization of Marketing activities on the Intrapreneurship // *MIND JOURNAL* // *Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna*. № 5.
 23. Kosenko A., Pererva P. (2015) The rank estimate of the commercial potential of intellectual technologies // *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky* / Ed. Dr. h.c. M.Varchola. Kosice (Slovakia), Volume 3, No.3. P.83-91.
 24. Kobieliava T.O. Elektrotekhnichna haluz Ukrainy: suchasnyi stan ta perspektivy rozvytku [The electrical engineering industry of Ukraine: current state and prospects for development] // *Bulletin of NTU "KhPI": Technical progress and production efficiency*. Kharkiv: NTU "KhPI". 2011. № 26. S. 34-43. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/14228>

Надійшла (received) 08.12.2022

Відомості про автора / About the Author

Шаульська Лариса Володимирівна (Shaulska Larisa V.) – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємства Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м.Київ, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7919-6733>, e-mail: l.shaulska@donnu.edu.ua

Райко Діана Валеріївна (Raiko Diana) – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри Економічної кібернетики та маркетингового менеджменту Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», вул. Кирпичова, 2, м. Харків, Україна, 61002, м. Харків, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9307103X>, e-mail: diana.raiko2016@gmail.com

Дюжев Віктор Геннадійович (Dyuzhev Viktor G.) – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інституту», м.Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9929-2431> e-mail: <mailto:ekosistema909@gmail.com>

Долина Ірина Володимирівна (Dolyna Irina V.) - кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інституту», м.Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3507-5497>, e-mail: dolyna_i@bigmir.net